Ilmiy tadqiqotlar va ularning yechimlari jurnali
Aoka guvohnoma № 323759 ISSN: 3060-4818

QORAQALPOQ TILINI O‘QITISHDA FANLARARO INTEGRATSIYANING O‘RNI VA SAMARADORLIGI

Matekova Dlara Daryabaevna
Qoraqalpog’iston Respublikasi Bo’zatov tumani
Maktabgacha va maktab ta’limi bo’limiga qarashli 7-sonli
umumiy o’rta ta’lim maktabining Qoraqalpoq tili
va o’zbek tili fani o’qituvchisi
https://doi.org/10.5281/zenodo.21533504

Anotatsiya: Ushbu maqolada zamonaviy ta’lim tizimida qoraqalpoq tilini o‘qitishda fanlararo integratsiyaning ahamiyati, uning o‘quvchilar dunyoqarashini kengaytirishdagi o‘rni va dars jarayonida boshqa fanlar (tarix, adabiyot, geografiya, san’at hamda axborot texnologiyalari) bilan bog‘liqlikni ta’minlash usullari yoritilgan.

Kalit so‘zlar: qoraqalpoq tili, fanlararo integratsiya, pedagogik texnologiyalar, topoterminlar, madaniy meros, interfaol usullar.

1. Kirish

Zamonaviy ta’limning asosiy maqsadlaridan biri — o‘quvchilarga faqatgina nazariy bilimlarni berib qolmasdan, ularda mantiqiy fikrlash, tahlil qilish va olgan bilimlarini hayotda kompleks qo‘llash ko‘nikmalarini shakllantirishdir. Bu borada **fanlararo integratsiya** (interdisciplinary integration) g‘oyat muhim pedagogik vosita hisoblanadi.

Qoraqalpoq tili va adabiyoti darslarida integratsiyalashgan yondashuvni qo‘llash o‘quvchilarning tilga bo‘lgan qiziqishini oshiradi, lug‘at boyligini boyitadi va tilning jamiyatdagi o‘rnini chuqurroq anglashga yordam beradi.

2. Qoraqalpoq Tili Darslarida Integratsiyaning Asosiy Yo‘nalishlari

Tildan alohida uzilgan holda bilim berish kutilgan samarani bermaydi. Qoraqalpoq tili darslarida integratsiyani quyidagi fanlar kesimida amalga oshirish yuqori natija beradi:

A. Tarix va Geografiya Bilan Integratsiya

- **Tarixiy leksika va etimologiya:** Qoraqalpoq tilidagi arxaizmlar, tarixiy so‘zlar va atamalarni o‘rganishda xalq tarixiga murojaat qilinadi.
- **Toponimika:** Geografik ob’yektlarning nomlanishi (daryo, ko‘l, yer-suv nomlari) orqali tilning leksik-semantik xususiyatlari o‘rganiladi. Maskanning nomi ortidagi tarix va geografik joylashuv tahlil qilinadi.

B. Adabiyot va San’at Bilan Integratsiya

- **Badiiy va tasviriy vositalar:** Til qoidalarini (metafora, epitet, iboralar) o‘rganishda Kúnxoja, Ajiniyaz, Berdaq kabi shoirlarning asarlaridan namunalar keltiriladi.
- **Musiqa va folklor:** Qoraqalpoq dostonlari va jirovchilik san’atidan foydalanish o‘quvchilarning til ritmi va intonatsiyasini yaxshi his qilishiga yordam beradi.

C. Axborot Texnologiyalari (AKT) Bilan Integratsiya

- **Raqamli savodxonlik:** Zamonaviy darslarda elektron lug‘atlar, kompyuter dasturlari va taqdimotlar tayyorlash orqali til o‘rgatish samaradorligi oshiriladi.

3. Integratsiyalashgan Darsning Metodik Modeli (Misol)

Mavzu: Qoraqalpoq tilida topoterminlar va joy nomlarining imlo qoidalari.

- **Geografiya integratsiyasi:** Qoraqalpog‘iston Respublikasi xaritasidan foydalanib, geografik ob’yektlar amalda ko‘rsatiladi (masalan: Aral teńizi, Ámiwdarya).
- **Tarix integratsiyasi:** Ushbu joylarning nomlanish tarixi bo‘yicha qisqa ma’lumot beriladi.
- **O‘zbek tili / Xorijiy tillar integratsiyasi:** Joy nomlarining boshqa tillardagi muqobili va yozilish tartibi solishtiriladi (qiyosiy tahlil).
- **Ona tili (Grammatika):** Atoqli otlarning yozilish qoidalari hamda bosh harflar imlosiga oid mashqlar bajariladi.

4. Integratsiyalashgan Yondashuvning Afzalliklari

1. **Kompleks Dunyoqarash:** O‘quvchi tilni alohida fan emas, balki butun madaniyat, tarix va fanlararo muloqot vositasi sifatida ko‘radi.
2. **Motivatsiya va Qiziqish:** Darsda turli metod va vositalardan foydalanish darsning bir xilligini yo‘qotadi hamda o‘quvchilar faolligini oshiradi.
3. **Vaqtdan Unumli Foydalanish:** Bir soatlik dars davomida ham til qoidalari, ham boshqa fanlarga oid muhim tushunchalar mustahkamlanadi.

5. Xulosa

Qoraqalpoq tilini o‘qitishda fanlararo integratsiyani yo‘lga qo‘yish — zamonaviy ta’lim talablariga to‘liq javob beradigan samarali pedagogik usuldir. Bu yondashuv o‘quvchilarning nafaqat savodxonligini oshiradi, balki ularning tanqidiy fikrlash, axborotni tahlil qilish va uni hayotda qo‘llay olish ko‘nikmalarini rivojlantiradi. O‘qituvchilar dars jarayonida integratsiyalashgan usullardan tizimli foydalanishlari ta’lim sifatini yangi bosqichga olib chiqadi.

Foydalanilgan Adabiyotlar:

1. Qoraqalpoq tili va uni o‘qitish metodikasi bo‘yicha qo‘llanmalar.
2. Ishmuhamedov R., Yuldashev M. Innovatsion pedagogik texnologiyalar. — T.: 2018.
3. Ta’limda fanlararo integratsiya va zamonaviy yondashuvlar (Ilmiy makolalar to‘plami).